

Abonamentul:

pe 1 an 6 cor.
pe 1/2 an 3—
pe 1/4 an 1-50

ROMANIA:

pe 1 an 10 lei
pe 1/2 an 5—

TARA NOASTRA

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ.

Redacția
și
administrația

SIBIU
NAGYSZEBEN
strada Morii 8.

Un centru!

În societatea de astăzi nimic nu se mai poate face fără organizare. Individualitățile puternice își văd ele singure de calea lor, dar popoarele nu pot să aibă un rost fără organizație solidă.

Am putut să constatăm acest fapt și cu ocazia recentelor serbări dela Sibiu. Cu toate că Asociația noastră nu a atins un ideal de organizație, — pe cât de ramificată, pe atât de strinsă, ea constituie totuși o instituție încheșată și poate produce, în cadrul ei, manifestații îmbucurătoare.

Și am mai văzut cu ocazia asta ce bine este ca orice organizație să aibă un centru de gravitație. Când zăriam atâtea capete adunate în orașul nostru la toată seria asta de serbări culturale; când priviam la bătrânii din fruntea adunărilor și la situația lor în sfatul cultural, — am avut un moment iluzia, că în sfârșit ne dăm cu toții seama, ce bine și cât de necesar este să avem odată și noi Românii o metropolă, unde să ne simțim acasă și unde să îngrămădim toată comoara noastră culturală.

Noi suntem un neam foarte risipit și, în ceace privește spiritul de separatism, nu ne găsești păreche. De când tot spunem: să ne întărim la orașe! De când tot cerem să ne alegem un centru social și politic, unde să avem îngrămădite la un loc instituțiile mai de seamă și de unde să se urmărească și conducă orice mișcare ca dintr'un punct înalt de observație! Dar patimile sunt multe și mari și interesul general e subor-

donat acestora, pe cum și micilor pretenții locale.

Când s'a spus că Sibiuul e centrul cel mai firesc, au sărit din zece părți și au răspuns că soarele răsare la Brașov, la Orăștie, la Arad sau în dosul părintelui Daian dela Cluj. Când s'a vorbit de trecutul orașului nostru, de așezămintele însemnate ce le avem aci și cari dela sine reclamă puteri alese și atenție multă, s'a protestat caracterul confesional și a izbucnit iarăș umilitoarea neînțelegere religioasă. Când am protestat că Sibiuul e lăsat fără gazetă politică zilnică, strajă a vieții noastre întregi, control sever al moravurilor politice și legătură firească cu viața culturală din învecinata Românie, — s'au inventat inexorabile necesități cari au dat greș. Și în felul acesta, totdeauna, de câte ori s'a stărut asupra acestui punct, bunii noștri fruntași de departe au știut să renunțe la acest gând, căci vai, e așa de greu să privești în viitor, să ai concepții mai mari pentru mai târziu, când actualitatea, cu micile ei satisfacții și cu diversele tantieme locale, îți este de ajuns.

Ei bine, nu!

Nouă ne trebuie un centru, un oraș cu un caracter mai românesc, cu împrejurimile mai românești, unde să bată pulsul vieții noastre culturale și politice. În acest centru să ne avem reședințele societăților culturale, muzeul și teatrul național, ziare și reviste de căpetenie, societăți financiare și industriale. Și oricât am rotă ochii în jurul și până la periferiile țării noastre, singurul loc predestinat prin poziția, prin trecutul și prin starea de astăzi este acest frumos oraș Si-

biu, căruia Andreiu Șaguna i a imprimat el singur pecetea de centru al Românilor din Ungaria.

Congresul național-bisericesc s'a deschis Joi, 14 Octomvrie n., printr'un discurs ocazional rostit de I. P. Sa mitropolitul Mețianu, în care zugrăvește starea bisericești și și aduce aminte de pierderile ce le-a suferit biserica și neamul dela ultimul congres încoace.

În ședințele de Joi, Vineri și Sâmbătă s'a făcut prezentarea mandatelor și verificarea lor și s'au ales comisiunile pentru studiarea rapoartelor.

Duminecă și Luni au avut loc serbările întru amintirea lui Șaguna, așa încât cea dintâi ședință meritorică a congresului s'a ținut numai Marți.

Ne vom ocupa mai pe larg — în numerele următoare — cu lucrările și hotărârile acestui congres, care a fost convocat într'un timp de criză gravă pentru biserică și neamul românesc.

O bună lecție a dat congresul nostru național-bisericesc P. Sf. Sale episcopului de Arad, care prin cunoscutu-i act de imprudență și nesocotire a tuturor îndatoririlor sale de fruntaș al clerului și de bun român a ajuns în conflict cu întreaga opinie noastră publică. Deputații congresului, pentru a evita orice eventuale volnicii ale guvernului, s'au constituit într'o conferință sub președinția d-lui Partenie Cosma și cu unanimitate a adus următoarea moțiune: „Deputații congresului național-bisericesc desaproba participarea P. Sf. Sale episcopului I. Papp la desvălirea monumentului lui Kossuth și-l în-

FOILETON.

Banchetul pressei române.

— Documente pentru a servi istoriei contimporane. —

Un tânăr, novice în meseria grea a gazetăriei, a avut imprudența să compromită vechea gardă — împrumutând dela burghezie gestul vulgar de-a-și plăti datoriile. În ziua de 12 Octomvrie n. 1909, Marți la orele 4 și 27 p. m., i-a întins dlui Goga suma de 20 coroane, achitându-se de-o datorie contractată cu ani înainte.

Consternată de acest act de icolegialitate, vechea gardă eră să protesteze cu energie împotriva nouilor obiceiuri, când dl Goga impacă spiritele făcând declarația că depune suma aceasta imondă pe altarul națiunii: „Să-i bem!”

Așa s'a zămislit idea banchetului pressei. Ideea aceasta eră, însă, numai embrion; nimic lămurit, nimic hotărât. Un singur lucru pozitiv: 47 coroane la orele 5 și 6 m.

Embrionul a trecut prin mai multe faze de evoluție: luase proporțiile unui banchet solemn, se redusese în cadrele înguste ale unui chief modest și, o clipă, numai o singură clipă, se pierduse în culmile unui act de caritate publică: să dăm banii pentru un scop filantropic!

Nou-născutul primii daruri din toate părțile și, îngrijit cu dragoste, embrionul se desvolda

văzând cu ochii și luă forme tot mai hotărâte, în vreme ce bancnota imondă creștea mereu și la orele 5 și 49 m. atinse cifra fantastică de 125 cor.

La oarele 6 și 8 m. (bancnota crescuse la 142 cor.) ideea ni se înfățișează în toată splendoarea ei: „Pressea, reprezentată la adunarea generală a Asociației, dă un banchet în cinstea — pressei!”

Pressea românească — banchet românesc; banchet românesc — birt românesc. N'a fost nici o discuție: în câteva clipe ne-am înțeles cu noul proprietar al restaurantului de pe promenada Bretter.

Cu acest prilej, noul proprietar a dat dovadă despre cunoașterea și înțelegerea nevoilor de cari suferă pressea românească și ucenicii ei și... și... cu inimă grea am depus în mâinile lui toată suma adunată — drept cauție.

Cu o grabă zeloasă — pe care o recomandăm și cetitorilor noștri în ce privește plățirea abonamentelor — am pornit să decorăm sala de banchet. În vreme ce novicele tipăria — cu creionul — invitările, vechea gardă se îngrijește de decoruri. Jur-împrejur de-alungul pereților numere din toată pressea românească, afișate la întâmplare. La mijloc, în dreptul intrării, un număr din „Drapelul”, cu un avântat articol de fond scris unguerește „Ő Felsége a

király nevében”, pentru care redacția ziarului a plătit 600 cor. și 8 luni temniță de stat.

Sala nu eră încă pe deplin împodobită și vestea banchetului se răspândise printre toți oaspeții veniți la Sibiu, stârnind o legitimă senzație. Rugările pentru invitări curgeau gârlă, cum, însă, ediția invitatilor eră epuizată și cauția nu îngăduia o nouă ediție, — numărul invitatilor s'a mărginit la 39.

La orele 10 seara se deschide banchetul prezidat de dl Goga. La șampanie (Pommery Greno extra-dry) președintele ridică paharul salutând oaspeții adunați și închină pentru ceice n'au după ce bea — apă!

Dl Andreiu Barseanu, vicepreședintele Asociației, se pierde în amintiri frumoase despre vechea sa dragoste (rugând cu un gest simpatică sa doamnă să nu fie geloasă) — pressea! „Am umblat și eu în școala pressei, dar am fost elev mai bun decât voi, am părăsit băncile acestei școli de cu vreme!”

În sală e o atmosferă simpatică de răs și veselie, de glume și ironii pline cu haz, care îi dă prilej decanului Dr. V. Braniște să spună cuvintele adevărate că suntem și vom fi tari până știm și vom ști să rădem de nevoile proprii.

La orele 11 și 28 m. proprietarul restaurantului ne surprinde cu vestea tristă că — nu mai este cauție...

viță ca în viitor să se ferească de orice act care l-ar aduce în contradicție cu sentimentul obștesc și cu interesele bisericii și ale neamului românesc.

Credem că exprimăm sentimentul legitim al opiniei publice când aducem mulțămiri congresului nostru pentru această meritată lecție. În sfârșit am ajuns în viața publică la acel punct, când nu se mai pot comite păcate și nu se mai pot sfida cele mai elementare îndrumări ale bunului simț fără cuvenita pedeapsă. În acest act de dreptate al congresului nostru vedem începutul unei ere noi de purificare a moravurilor și de regenerare a demnității noastre jignite și ni-se pare că mijesc zorii răsplătirii cuvenite a faptelor în viața noastră publică. Această hotărâre a fost comunicată episcopului de Arad prin o delegațiune a conferinței compusă din domnii: **Dr. Aurel Vlad, George Dobrin și Aurel Lasar.** — Ce și-o fizic la toate astea Preasfințitul părinte? Nu știm, dar noi ținem cu Scriptura care își găsește leacul ei pentru toți cei săraci cu duhul: — „nu doresc moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu“. Să vedem.

Țiganii scriu... Din oficina cortorariilor dela Caransebeș ne vine iarăș o spurcăciune. Două pagini, în cari se terfelește numele părintelui Bădescu într'un stil specific croncănitor. Se accentuează din nou temenelele, desmințite, în fața Măcelăriei Sale Burdiascu. Și se lăfăesc în șirele faraonilor lingușiri ordinare, strecurate către păr. Musta.

Oamenii de bine și curați vor înțelege primejdia, tendențele acestei hârtii țigănești. Noi ne mărginim să semnalăm, ca o nouă dovadă a prăpastiei morale în care se prăbușește o parte a Românilor inconștienți, încercarea aceasta de a prinde în mreji vânzării de neam pe câțiva bărbați de caracter.

Consiliu de miniștri în Viena. A trecut și ziua de Miercuri fără să se fi adus o hotărâre definitivă în ce privește rezolvarea crizei. Cu excepția lui Kossuth, care din nou e bolnav, toți membrii cabinetului au plecat la Viena. După o audiență de aproape o oră a ministrului de interne **Andrássy** și o audiență mai scurtă a ministrului-președinte **Wekerle**, consiliul de miniștri s'a întrunit în Burg, sub președenția **Maj. Sale.**

Maj. Sa, înainte de toate, și-a exprimat dorința ca vechiul cabinet să rămână și pe mai de-

parte la guvern până își va împlini și ultimul angajament luat față cu Coroana: introducerea reformei electorale. **Maj. Sa** a declarat în același timp că n'ar vor să numiască un guvern extra-parlamentar și i-a rugat pe miniștri să intre în tratative noi cu partidele și șefii lor, făcând tot posibilul pentru o rezolvire pașnică și parlamentară a crizei.

Ultimul acesta a fost luat la cunoștință de către miniștri de față, cari s'au întors cu toții la Budapesta — fără orice nădejde.

Declarațiile **Maj. Sale** sunt lămurite: dacă guvernul nu va ști să ralieze coaliția pentru introducerea reformei electorale, — va urmări un guvern extra-parlamentar cu puteri nefermurate și cu aceiași misiune.

Soluția crizei se așteaptă în trei zile.

REVISTA POLITICĂ.

Situația politică. După o serie de audiențe în cari s'au perândat ministrul-președinte **Wekerle** și miniștri Austriei, se pare că factorii competenți au ajuns la convingerea că rezolvirea crizei nu mai poate fi amânată.

Pe Miercuri au fost chemați la Viena toți miniștri ungari pentru a li se comunica hotărârea **Maj. Sale.** Când scriem aceste șire nu știm încă conținutul acestei hotărâri, dar nu ne îndoim că factorii competenți vor fi regăsit energia de-odinioară.

Situația aceasta nu mai putea dăinui. S'au făcut toate încercările cu puțință pentru a rezolvi criza pe cale pașnică și fără mari sguduirii. În zilele din urmă, **Wekerle** venise cu un plan nou: să se alcătuiască, sub președenția fostului ministru **Wlassics**, un guvern de tranziție care să fie sprijinit și de partidul independist și să n'aibă altă misiune decât căutarea căii de a rezolvi criza în mod definitiv. **Wekerle** a avut întrevederi cu **Wlassics** care, o clipă, pără dispus să primească propozițiile lui **Wekerle**, pe urmă, însă, a refuzat.

Ministrul-președinte **Wekerle** a fost **Sâmbătă** și **Duminică** în audiență la **Maj. Sa**, pentru a-i comunica nereușita

încercărilor sale. **Maj. Sa** i-a comunicat lui **Wekerle** că Miercuri, la 20 Octomvrie, îi va aduce la cunoștință hotărârea sa în cauza crizei ungare. **Maj. Sa** i-a mai comunicat dorința ca înainte de-a lua o hotărâre definitivă să primească în audiență câțiva membri ai actualului cabinet.

Miercuri, dară, va avea loc în Viena un consiliu de miniștri sub președenția Regelui — ceea ce nu s'a mai întâmplat decât pe vremea lui **Fejérváry**, când s'a hotărât disolvarea cabinetului și înfrângerea opoziției naționale.

În cercurile bine informate se susține că acest consiliu nu poate avea decât un singur scop: **Maj. Sa** va stărui pe lângă miniștri săi să-și revoce demisia și să împlinească și cele din urmă puncte ale pactului din 1906, — pentru a face cu prisos experimentele extra-parlamentare. În același timp le va declara, însă, că în cazul când vor stărui ca demisia lor să fie primită — va fi nevoit să se adreseze la bărbați în afară de cadrele politice actuale.

Intrigi ungurești. În vremile din urmă, ziarul vienez „Reichspost“ a avut fericirea de-a da în lume câteva informații cari au făcut senzație. Mai ales în ce privește guvernul ungar și politica lui, ziarul vienez a fost la înălțime... Acum vine cu o nouă descoperire. În unul dintre numerele sale din urmă publică, la loc de frunte, următoarele cuvinte:

„Societatea muzicală „Hora“ din București va vizita în Noemvrie orașul Viena cu intențiunea de a organiza o serie de concerte ca un omagiu arhiducelui Franz Ferdinand pentru grațioasele cuvinte de încurajare ce i-le-a adresat la Sinaia. Această vizită a societății „Hora“ este o manifestație de gloriificare pentru casa habsburgică și simpatie pentru Austria și dl **Lueger** al cărui nume e săpat în inimile poporului român.

Se înțelege că nu e vorba de o manifestație politică, ci de o caldă manifestare pentru amicitia ce există între statele și popoarele vecine și pregătirea unui curent roditor în spiritul națiunii. Membri societății „Hora“ vor fi primiți în mod cordial la Viena și vom fi fericiți că poporul român va căpăta o mică dovadă de bu-

Moartea cauției e moartea banchetului pressei...

La orele 12 și 45 m., după ce se epuizaseră și fondurile de rezervă, ne preambulăm pe promenada **Bretter**, admirând cerul instelat...

*

Banchetul s'a sfârșit cu o apoteoză. Dintr'un colț se ridică o figură simpatică, vecinic veselul **Ermil**, și luând în șir gazetele afișate, în ordinea în care împodobiau pereții, rostește următorul discurs inspirat:

„Doamnelor și Domnilor, „Telegraful român“ a fost cel dintâi ziar românesc care a spus că pentru a ne asigura „Viitorul“ trebuie să păstrăm „Ordinea“. Ascultând de zeita înțelepciunii „Minerva“, am ajuns dela „Gazeta de Duminică“ la cel dintâi ziar cotidian „Gazeta Transilvaniei“. Intăriți astfel am urcat pe „Tribuna“ pentru a apăra „Țara Noastră“. Luând „Drapelul“ în mână, am proclamat „Lupta“ în „Unire“ pentru „Patria“. Domnilor, „Voința Națională“ își află expresia în „Adevărul“ și culminează în „Opinia“ că după luptele economice reprezentate prin „Revista economică“ vom ajunge ținta dorită de toți „Libertatea“...

*

Drept încheiere amintim că în cursul banchetului, celebrul tenor **Carusso** a cântat mai multe arii clasice — în opera din Viena.

Xenofon.

CHARLES BAUDELAIRE.

— Traduceri în proză. —

Farurile.

Rubens, fluviu de uitare, grădina a leneviei, perină de carne fragedă pe care nu se poate iubi, dar unde curge viața și se mișcă fără încetare, ca aerul în cer și marea în mare;

Leonardo da Vinci, oglindă adâncă și sombră, unde răsar în umbră, din mijlocul ghetarilor și a brazilor cari îi inconjoară, ingeri fermecători, ca un surâs dulce, plin de taine;

Rembrandt, spital trist plin de murmure, și împodobit numai cu un mare crucifix, unde ruga în lacrimi se imprăștie din trupurile bolnave, spital străbătut dintr'odată de-o rază iernatecă;

Michelangelo, loc nedeslușit în care vezi **Herculi** amestecați cu **Cristoși**, fantome voinice cari își sfășie lințoliul în amurg, își scot degetele, ridicându-se drept;

Mâni de luptători, nerușinari de faun, tu care-ai știut s'aduni frumusețea salahorilor, inimă mare plină de orgoliu, om slab și galben, **Puget**, împărat melancolic al pușcăriașilor;

Watteau, ăst carnaval în care rătăcesc, flăcărând, inimi ilustre, ca niște fluturi; decoruri proaspete și ușoare, luminate de candelabre cari asvârlă nebunia peste amețitorul bal;

Goya, vedenie plină de lucruri necunoscute de lepădături coapte în mijlocul sabaturilor, de bătrâne la oglindă și de copii goi de tot, cari își întind bine ciorapii ca să ispitească pe diavoli;

Delacroix, lac de sânge cutreerat de ingeri răi, umbrit de o pădure de brazi, unde sub un cer posomorit, trec fanfare ciudate, ca un suspin înăbușit de **Weber**;

Aste blesteme, plângeri, extase, strigăte, plânsuri, *Te-deum*-uri, sunt un ecou spus din nou, de mii de labirinte; sunt un opium ceresc pentru inimile muritoare;

E un strigăt repetat de mii de santinele, o poruncă trimisă prin mii de soli; e un far aprins de mii de cetățeni, un strigăt de vânători pierduți în codri;

Căci e într'adevăr, Doamne, cea mai bună mărturie a mândriei noastre acest suspin arzător, care trece din tată 'n fiu și vine să moară la marginea eternității tale!

Vieța cealaltă.

Am locuit multă vreme sub portice vaste pe cari soarele mării le găteă cu mii de focuri, și pe cari, stâlpii lor mari, drepti și majestoși, le făceau seara asemeni peșterilor de asalt;

curia ce a produs în Austria entuziasmata și grandioasa primire pe care au făcut-o poporul și casa regală română arhiducelui Franz Ferdinand și soției sale.

Ni se comunică, însă, o știre surprinzătoare din Budapesta, din sursă bine informată.

Guvernul ungar a făcut demersuri la ministerul de externe din România în scopul de a împiedeca călătoria societății „Hora“ la Viena.

Am înregistrat cu surprindere procederea guvernului ungar, deși n'am putut încă uita că cu prilejul călătoriei d-rului Lueger la București guvernul ungar nu s'a dat înapoi dela nimic pentru a împiedeca această călătorie.

Ar fi într'adevăr timpul — încheie apoi ziarul — să se pună capăt guvernului Andrassy — Kossuth, cari cu ura lor în contra a tot ce e nemaghiar turbură nu numai pacea internă a monarhiei, ci și bunele noastre raporturi cu străinătatea... Se va purta de grije ca eforturile guvernului ungar pentru a se opune dreptului de găzduire al orașului Viena să fie zădărnice.

Firește, biroul de presă al guvernului ungar a grăbit să deie acestor informații cea mai categorică desmințire. Ziarul vienez, însă, declară că în ciuda acestei desmințiri susține cele afirmate și se declară gata să le dovedească cu documente.

○
Sârbii radicali, membrii ai clubului parlamentar al deputaților naționaliști, au adresat d-lui Dr. T. Mihali, președintele acestui club, o scrisoare în care anunță că nu mai pot face parte din clubul deputaților naționaliști. Motivele invocate sunt: Sârbii nu împărtășesc vederile clubului naționalist în chestiunile de drept public. Ei sunt aderenți ai independenței economice și ai armatei naționale maghiare. Ajungând acum la ordinea zilei aceste chestii, deputații sârbi trebuie să-și asigure libertatea de acțiune.

Exodul celor trei deputați sârbi n'a făcut impresie adâncă. De mult nu mai dăseră nici un sprijin colegilor lor români și slovaci în luptele parlamentare. Dimpotrivă, prin declarațiile lor politice în repetite rânduri zădărniseră armonia acțiunii clubului. În repetite rânduri au fost chiar invitați din partea clubului să-și lămurească atitudinea și să iese din club.

De data aceasta, pe semne, au voit să previe unei somări mai categorice.

Apele, rotind icoana cerurilor, își amestecau solemn și mistic puternicile acorduri ale muzicii lor bogate cu colorile amurgului răsfrânt în ochii mei;

Acolo am trăit eu voluptăți potolite, în mijlocul azurului, al undelor, al splendorilor și al sclavilor goi, îmbăcșiți cu mîrezme;

Cari îmi răcoreau fruntea cu ramuri de palmier și a căror singură grijă era să afle dureroasa taină ce mă făcea să zac.

Uriașă.

Din vremea când Natura, în revărsarea ei, intruchipă în fiecare zi copii monstruoși, mi-ar fi plăcut să trăiesc lângă o tânără uriașă, ca o pisică voluptoasă la picioarele unei regine;

Mi-ar fi plăcut să-i văd trupul înflorindu-i cu sufletul și crescând în voie în jocurile ei grozave; să citesc, în ceața umedă ce-i plutește în ochi, dacă inima ei acoperă o flacără sombră;

Să străbat după plac formele ei magnifice; să mă târăsc pe genunchii ei enormi și, câteodată, vara, când soarele nesănătos

O face să se întindă, obosită, dealungul câmpiei, să dorm a lene în umbra sâului ei, ca o câmilă liniștită la piciorul unui munte.

Procesul „Gazetei“ sistat. Numărul din urmă al „Gazetei“ din Brașov ne anunță o știre surprinzătoare: *Senatul de punere sub acuză al tribunalului din Târgul-Murășului a hotărât sistarea procedurii împotriva d-lor P. Cosma, Fr. Hossu-Longin, Dr. C. Bredicianu, Dr. C. Maniu și I. Simu acuzați cu „agitație“ săvârșită prin publicarea unor articole în numărul jubilar al „Gaz. Transilvaniei“.*

Acuzații, dintre cari n'a fost de față nice unul, au avut de apărători pe advocații Dr. E. Draia și Dr. Bucur Băra.

Senatul a dat loc motivelor invocate de apărători și a respins cererea procurorului de a-i pune sub acuză.

Procurorul, firește, a anunțat apel... în nădejdea că poate la curtea de apel va găsi mai buni patrioți...

In amintirea lui Șaguna.

Sibiu, 7 Octombrie.

Centenarul nașterii lui Șaguna trebuia să se serbeze de anul trecut. Din motive, pe cari nu vrem să le mai înșirăm, sărbările acestea s'au amânat însă pe anul acesta. Și poate, a fost mai bine așa. Căci deodată cu adunarea Asociațiunii și a măritului congres bisericesc, și sărbările date în amintirea lui Șaguna au putut lua caracterul unei mai pronunțate și mai curate manifestații naționale a tuturor Românilor.

Duminecă, des de dimineață, Sibiiul gemea de lume. Numai vorbă românească auziai pretutindeni. Fiecare ținut românesc din Ungaria își avea trimișii săi. Chiar și din Bucovina ne-au venit câțiva tineri. Printre oaspeții din România am distins pe dnii C. Disescu, fost ministru, C. Mille, I. Brun, S. Măndresan, G. Munteanu-Murgoci, Morandini, Țigara-Samurcaș și novelistul N. Dunăreanu.

La ora 9 s'a început serviciul divin, în catedrală, care oricât de cuprinzătoare, și nu putea să încapă pe toată lumea strânsă aici, ca să-și aducă prinosul său de recunoștință pentru Șaguna. Ne-a părut o dureroasă ironie, când am zărit în altar pe P. S. Sa Episcopul Aradului, care era mai puțin chemat să se roage lui Dumnezeu, în numele tuturor credincioșilor, pentru odihna unui suflet frumos românesc, cum a fost Șaguna. Răspunsurile liturgice au fost date de cătră

corul mixt condus de dl prof. T. Popovici. — La parastas s'a îmbrăcat în odăjdii și I. P. S. Sa Mitropolitul. La sfârșitul slujbei I. P. S. Sa a rostit apoi, cu glas puternic, o mișcătoare cuvântare comemorativă.

După biserică, deputații noștri naționali, în frunte cu bătrânul președinte al partidului, s'au prezentat în palatul mitropolitan. Aici, ca răspuns la caldele urări ale lui Badea Gheorghe, I. P. S. Sa a spus cuvinte, pe cari ar fi bine să le ținem minte: *Dvoastră, deputații sunteți continuatorii adevărați ai politicii inaugurate de Șaguna. Dvoastră deputații — și noi, Arhiepiscopii. Scopul nostru unul este. Numai căile ni se par uneori deosebite, dar ținta ne este aceeași...*

Duminecă sara, la ora 6, societatea de lectură „Andrei Șaguna“ și-a ținut ședința festivă în sala cea mare a muzeului național. Aici, în fața unui public numărös și distins, a vorbit directorul seminarului Dr. E. Roșca, despre Șaguna, ca organizator al institutului teologic-pedagogic, iar teologul N. Cristea și-a cetit conferința despre „Cultură și credință“. Corul elevilor seminariali, condus de dl prof. T. Popovici a executat câteva cântece frumoase.

A doua zi, Luni s'a făcut preregrinaj la mormântul lui Șaguna, în Rășinari.

Pe la ora 7 dimineața, aleia și Târgul din fața cafenelei Habermann roia de lume. Era o mișcare neobișnuită. Toată seninătatea unei dimineți limpezi de toamnă suridea în fețe.

Cu o jumătate de oră mai târziu s'a pornit convoiul de trăsuri, într'o ciudată neorânduială poetică. Într'una din cele dintâi trăsuri am zărit chipul, plin de sănătate și vioiciune, al I. P. S. Sale mitropolitului, alături de figura întunecată a Episcopului din Arad. În urma lor, toți membrii congresului bisericesc, tot ce are Sibiiul românesc, și-o mulțime de oaspeți veniți din toate unghiurile. Remarcăm aici îndeosebi pe cei 31 de elevi ai liceului din Brașov, în frunte cu trei profesori, pe trimișii tineretului din Bucovina și ai tineretului din Blaj. S'au înșiruit apoi trăsurile Săliștenilor și-a celorlalți mărgineni, cari au ținut să contribuie într'o frumoasă măsură la măreția sărbărilor. Am numărat cu totul cam vre-o 150 trăsuri. Nu ne putem mira îndeajuns, că la această mare și rară sărbătoare a neamului nostru întreg n'a venit nimenea să reprezinte atâtea instituuții de cultură din România liberă....

Imn frumuseții.

Vii din cerul adânc or ești din prăpastie, o, Frumusețe? Privirea ta, drăcească și divină, revarsă, nedeslușit, binefacerea și crima, — ca vinul.

Tu ai în ochi amurgul și aurora; răspân-dești în jurul tău parfumuri, ca o seară furtunoasă; sărutările tale sunt un filtru și gura ta o amforă, cari fac laș pe erou și pe copil curagios.

Ești din prăpastia neagră sau te cobori din stele? Diavolul fermecat te urmează ca un câine; tu semeni, la noroc, bucuria și năpasta și stăpânești toate și nu răspunzi de nimic.

Tu umbli pe morți, Frumusețe, de cari îți bați joc; dintre giuvaerurile tale, nu Groaza e cel mai puțin fermecător, iar printre cele mai scumpe podoabe ale tale Crima îți joacă pe pantece, cu dragoste.

Ce-mi pasă dacă vii din cer sau din iad, o Frumusețe! monstru enorm, înspăimântător, nevinovat! Dacă ochiul tău, surăsul tău, piciorul tău, îmi deschid poarta unui infinit pe care îl iubesc și nu l-am cunoscut nici-odată.

Dela Satan, dela Dumnezeu, ce-mi pasă? Inger or Sirenă, ce-mi pasă, dacă faci — zână cu ochi de catifea, ritm, parfum, lumină, o sin-

gura mea regină — universul mai puțin urit și clipele mai puțin grele?

Șarpele care dansează.

Ce mult îmi place, scumpă nepăsătoare, să văd cum îți sclipește pielea, ca o stea nehotărâtă.

Pe părul tău profund cu parfumuri acre, mare mirositoare, cu valuri albastre și brune,

Ca o corabie care se deșteaptă în vântul dimineții, inima mea visătoare se pregătește pentru un cer depărtat.

Ochii tăi, în cari nu s'oglindește nimic, nici dulce nici amar, sunt două giuvaeruri reci în cari se amestecă aurul cu fierul.

Când umbli în cadență, frumoasă 'n nepăsarea ta, pari un șarpe care dansează la vârful unui baston.

Sub greutatea leneviei, capul tău de copil se leagănă cu moliciunea unui elefant tânăr,

Ca un val mărit de topirea mormăitorilor ghetari, când apa gurei tale urcă pân' la marginea dinților

Mi se pare că beau un vin din Boemia, amar și învingător, un cer lichid care-mi înstelează inima!... Trad. de V. E.

Cum am ieșit din Sibiu, ne-a înghițit pădurea cu aerul ei răcoros și cu miile de șoapte tainice. De-aici încolo, până în Rășinari, drumul tăiat drept, printre stejari cu coroana galbină și deasă încă, se pareă un drum de triumf. De deasupra ne trimiteă mângăiere un cer senin, curat ca lacrima.

La marginea satului, supt un frumos arc de verdeață cu inscripția: *Bine ați venit!* — ne așteptau reprezentanții comunei, în frunte cu notarul *Jurca*, și o mulțime de popor. Notarul *Jurca* a restit aici un scurt dar călduros discurs de binecuvântare.

Satul eră gătīt întreg de sărbătoare. Pe strada principală se întindea, ca un zid, șirul de săteni, în hainele lor curate și albe, veniți să întâmpine convoiul. Porțile erau împodobite cu ramuri verzi de brad și de mestacăn.

Convoiul s'a oprit la „podul minciunilor“. Aici, preotul *Lungu* a adresat I. P. S. Sale câteva cuvinte simțite de bun sosit, la cari I. P. S. Sa a răspuns binecuvântând poporul.

O dureroasă impresie au lăsat patrulele de jandarmi, cu cari a trebuit să ne întâlnim dela intrarea noastră în comună. Se zice, că ar fi fost concentrați în Rășinari, anume pentru această ocazie, 80 de jandarmi. Nu făceai un pas să nu dai de figurile lor aspre, și bănuitoare. Ce căutau aceste sulii în fața unui mormânt sfânt, la care un popor pașnic a venit să se închine în semn de recunoștință? Ce caută puterea amenințătoare a statului în jurul fumului de tămăie, care se ridică din cădelnița iubirii? — Un epizod revoltător: Căii dela trăsura I. P. S. Sale aveau coama împletită în ciucuri de toate culorile. Jandarmilor li-s-a părut, că au de-a face cu tricolorul nostru național, au oprit trăsura, și au silit pe birjar să îndepărteze „vinovatele“ poadoabe din coama cailor... Credem că deputații noștri naționali vor ști să ceară socoteală ministrului pentru această urită batjocură, care a venit să turbure frumsețea unei sărbători izvorite din toată curățenia sufletelor noastre...

La ora 9 s'a început serviciul divin, în biserica din deal, oficiat de P. S. Sa Episcopul I. Pap cu o număroasă asistentă.

În timpul slujbei numai o parte neînsemnată a credincioșilor a încăput în biserică. Mulțimea așteptă pe dinafară, dealungul străzii și în cimitire, începutul parastasului, care aveă să se facă în fața mauzoleului lui Șaguna.

La Parastas a pontificat I. P. S. Sa Mitropolitul, asistat de P. S. Sa Episcopul I. Pap, de arhimandriții *Mangra*, *Musta* și *Dr. Pușcariu* de protosincelii *R. Ciorogaria*, *Dr. Cristea* și *Bădescu*, de protopopii *Dr. Stroia* și *Putici*, și de diaconii *Câmpean* și *Dr. Stan*.

După sfințirea apei I. P. S. Sa Mitropolitul, a rostit un lung discurs ocazional. A vorbit apoi, frumos, protopopul *Stroia*, încredințând comitetului parohial bustul lui Șaguna, lucrat de sculptorul *Storck*. În numele comitetului parohial a răspuns preotul *Lungu*, promițând că atât el, cât și parohienii lui vor grijă cu sfințenie scumpele odoare, cari fac atât cinste comunei Rășinari.

La sfârșit ia cuvântul, în numele clubului național, părintele *Vasile Lucaciu*. D-Sa caută să stabilească mai întâi descendența noastră romanică, povestind căderea Daciei „Traiano-Aureliane“ pe urma invaziunilor barbare. Accentuează apoi multilateralitatea spiritului lui Șaguna și schițează câteva din faptele lui mai însemnate. În această parte a discursului atinge, cu cunoscuta-i dialectică, unele chestiuni de actualitate, pe cari le opune vremurilor lui Șaguna, și, îndreptându-se spre arhierii, continuă, ca o dreaptă amenințare: Spiritul lui Șaguna se va îndreptă de-acolo din mormântul lui și va întreba: — *ascultatu-m'afi?* (Vie mișcare în public). Noi, toți urmașii lui Șaguna suntem dator să mergem pe calea indicată de el și să apărăm

drepturile poporului nostru cu cuvântul, cu fapta și cu toate puterile noastre...“ (Aplauze sgomotoase.)

Frumoasele cuvinte ale părintelui *Lucaciu*, pe cari le reproducem în altă parte a ziarului nostru, după „Adevărul“ din București, au acoperit câteva din lipsurile, pe care, cu durere, trebuie să le constatăm. Credeam că serbările date în amintirea lui Șaguna vor fi un izvor de înălțare și de indema puternic. Noi, naivii, ne așteptam să auzim acolo, în fața mormântului, pe reprezentanții tuturor claselor noastre sociale pe reprezentanții așezămintelor noastre de cultură, și pe aleșii tuturor generațiilor. Vedeam în jurul nostru o mulțime de popor și atâta tineret, care ar fi vrut, poate să știe lămurit ce a însemnat Șaguna pentru noi și cine sunt urmașii lui adevărați de astăzi. Am fi vrut să vedem înșiruindu-se pe dinaintea minții noastre, măcar în tablouri reperi, viața de ieri și de mâne a neamului nostru. În schimb, ce ni s'a dat? Un prelat bătrân a venit să ne spună aceleași cuvinte invălite, cu frica să nu răscolească mânia — jandarmilor... și atâta.

Pe mormântul lui Șaguna am văzut un mare număr de cununi — și numai cei puțini, cari au străbătut până aproape de mormânt au putut ști dela cine sunt. Cununile acestea n'au fost aduse aci pentru înfrumșetare numai, ci ele erau un simbol, care trebuia concretizat, — ori nu? N'aveau nimic de spus aceea, cari presărau flori pe mormântul lui Șaguna? Ori, nu li s'a dat voie să spună?...

Pentru întregirea acestei cronici, și pentru publicul cetitor, amintim, că au trimis cununi: Reuniunea sodalilor români din Sibiu, Reuniunile învățătorilor din diecezele Arad și Caransebeș, Reuniunea femeilor române din Sibiu, Reuniunea femeilor rom. din Brașov, Societatea „Petru Maior“, Studenții din Blaj, Săliștenii, Familia *Moesonyi*, Consistorul din Oradea-Mare, Colonelul Șaguna (nepotul marelui Mitropolit), Consistorul Mitropolitan și Școala Asociațiunii.

După parastas a avut loc banchetul, divizat în trei clase. — Trebuie să ne separăm și aici, și să dovedim și cu acest prilej rar poporului, că el n'are ce căută la masă cu domni...

La banchet, nu s'a ținut nici un toast oficial — așa era dorința I. P. S. Sale, care se temeă, pe semne, că umbra marelui mort se va întinde și-l va acoperi cu totul...

În contra dorinței I. P. S. Sale s'au ținut totuș câteva toaste — în salele de alături, unde nu puteau să asculte și arhierii noștri. Au vorbit protopopul *Făgărașului Borzea*, deputatul *Ștefan Pop* și dnii *Dr. P. Șpan* și *Dr. I. Lupaș*. Noi, cari n'am avut onoarea să luăm loc la masa Nr. 1, am auzit, că protopopul *Borza* ar fi spus următoarele vorbe, de o frumoasă îndrăzneală: Noi n'am venit aici să turburăm somnul marelui Șaguna. Cu toate acestea, știm cu toții că somnul lui a fost turburat, când ecteniile pentru odihna sufletului lui au fost citite de aceiaș persoană, care cu câteva zile înainte a ținut să asiste la desvălirea monumentului lui *Kossuth*, cel mai puternic dușman al lui Șaguna...

Oaspeți distinși. Cu prilejul sărbărilor din săptămâna trecută am avut fericirea să putem saluta în mijlocul nostru mai mulți oaspeți distinși, veniți din Regatul României. Ne-a făcut o deosebită plăcere prezența distinsului confrate dl *Iules Brune*, redactorul ziarului francez „Roumanie“ din București, care a petrecut în mijlocul nostru mai multe zile dimpreună cu d-na, colaboratoare la mai multe ziare franceze din Paris.

D-l *Iules Brune*, deși de origine străină, e un cald apărător al poporului nostru și a scris în ziarul său o serie de articole de fond în cari tratează chestia naționalităților și aspirările de cari ne împărtășim din partea guvernului unguresc.

CRONICA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ.

„Vorbiți, scrieți românește“... E o axiomă elementară accentuată destul de des și în coloanele acestei reviste, că idealul național-politic al unui popor nu se poate propaga decât într'o limbă fără greșuri, sau mai bine zis, idealul nostru național-cultural nu poate fi propagat într'o românească proastă. Acest adevăr ne vine în minte acum, când asistăm la ședințele congresului nostru național-bisericesc în cari deputații acestei „mărite“ adunări fac propuneri și rostesc discursuri într'o limbă execrabilă. Afară de câteva excepții onorabile, cea mai mare parte dintre fruntașii noștri e mai inrudită cu „limbământul“ lui *Arune Pumnul* decât cu graiul lui *Eminescu*... Unul din amicii noștri ne-a pus la dispoziție un asemenea „proiect ghe răzoluțiune“... Il publicăm ca un document neperitor al stărilor noastre. Aceste rânduri ne arată până la ce grad poate coborî la noi termometrul bunului simț, în materie de limbă.

Ascultați:

Proiect ghe Răzoluțiune.

Comișuniye episcopască, ca corporăciuniye, ori seciuniye, care în esință este delegăciuniye de după răgulămint pusă la dispuzăciuniye sinodului pântru a prezinta chiestă ghe răzoluțiuniye, pã baza documintychelor pusă la dispuzăciuniye lui din parche referinchelei concerninche, și fiind cu atenciuniye la amindămintul, pã care l-au ștudiet în cauză, are onoare a prezinta următoare

Mociuniye

Nanche d-a aduce răzoluțiuniye meritorie în cheșchiuniye propuzăciuniye protopopului concerninche pântru întârpălăciuniye cătă comișuniye bujetară în privința diurnychelor deputaților sinodali, să declară ghe urgintă și ghin partye preșidentului să face dispuzăciuniye, ca cassa konzistorială să s exhibeze pântru a plăti tapșele competinche din fundurile fundăciuniilor diecezane Preșidentul face declarăciuniye, că nu vrea să facă nici cătă preșuniye, dar fiindcă cheștiunea este obiect de lit, în poziție sa de custodele legii, dă numai informăciuniye asupra momintychelor decizătoare, pântruca sinodul să nu voteze șe, și șe, sau doi șe, doi șe și doi cu bile. La aceasta enunțiăciuniye a preșidentului concernintele protopop face declarăciuniye: Mă rogu, să gătăm amu, să mem acasă, că de internis non judicat praetura. Această espreșuniye este obiect de viuă dișcută, la ce ghin partye referintelui concernintyē să propune amindămintu: ca în proporciuniye cu uzu dă mai naintyē cassa nu să poate exhiba nefiind cassariul capace la aceasta funție.

Relativ la această răzoluțiuniye deputatul face următoarea

Prăpuniyerie:

Răzoluțiuniyea asta dă dupră răgulămint trebe să se stilizează din nou, apoi să s discutează, să s votizează, și să s promovează dă concluz, ș-apoi dupoă aia să s manuiază și să s egzecutează cu cea mai mare ștrictețta fără emanăire.

Gurile rele ne șoptesc că autorul „concerninte“ al acestui monstru ar fi P. Sf. Sa *Ignatie Papp*, preacuviosul părinte dela Arad... N'am putut eruă încă toate fazele paternității. În orice caz avem o împrejurare atenuantă pentru omagiile P. S. Sale la mormântul lui *Kossuth*. Cu o astfel de cultură românească poate fi iertat acel ce se închină eroismului unguresc... Conștiința națională românească nu-și poate găsi culcuș în expresii atât de pocite.

Viața românească Nr. 9 a apărut cu un bogat material literar și științific, din care remarcăm novelele dlor *Sandu* și *Sadoveanu*, precum și variatele articole științifice ale dlor *Manicattide*, *C. Hoiescu*, *Fr. Lebrun* etc.

În „Scrisoarea din Ardeal“ a dlui *I. Russu-Șirianu*, care privește și revista noastră, s'a strecurat o regretabilă greșală pe care ținem ș'o rectificăm. Nu dl *Oct. Goga* este autorul articolului „Șapte preoți mari“ apărut într'un număr recent al „Luptei“.

Autobiografia lui Carusso. Celebrul tenor al Italiei și-a făcut singur biografia pe care a publicat-o în ziarul „Stand“. Între altele *Carusso*

spune că nu poate preciza orașul în care s'a născut. Își aduce aminte însă că părinții i-ar fi spus cândva că s'a născut la Neapole, pe la anul 1873 sau 1872.

Tatăl său voiă să facă din el un om cu o meserie serioasă și rareori eră supărat din cauza aptitudinilor sale... turbulente.

Marea dorință a lui Carusso eră să se facă marinar. Soarta însă a voit altfel și în loc să cuture mările ca salariat al unei companii oarecare, Carusso le străbate astăzi în numele artei.

Celebrul tenor începuse să cânte încă de pe când eră pe băncile școlii. Directorul entuziasmat de vocea elevului, după ce la început îl pedepsise fiindcă turbură liniștea celorlalți, sfârși prin a-l recomanda organistului dela biserica sf. Ana. care îl încorporează îndată printre co-riști.

În fiecare Duminecă, Carusso încasă câte un franc pentru munca lui, lucru care încântă îndeajuns pe părinții micuțului cântăreț.

Renumele său datează dela vârsta de 20 de ani când a debutat pe scena teatrului „Nuovo“ din Neapole.

Articolul lui Carusso conține o mulțime de sfaturi utile pentru cântăreți. El crede că un artist liric trebuie să fie sobru și cumpătat, și să dă ca exemplu pe el însuși, care nu mănâncă nici odată în serile de reprezentare, decât câte un sandwich și un paharel de Chianti.

Carusso mai crede, că mult discutata chestie a tutunului care ar strică vocea artiștilor este o simplă închipuire a medicilor ce țin cu tot dinadinsul să se facă cunoscuți. El însuși este un fumător pasionat și nici odată n'a avut să se plângă contra tutunului. Vinul, însă, face foarte rău voci și mai ales când artiștii își pierd măsura și se... imbată.

Eroare. Cu regretabile greșeli de tipar, strivindu-i înțelesul, s'a publicat în Nr. 39 al revistei noastre poezia „Horia“.

Dăm aici strofa a 8-a așa cum trebuia publicată:

Nu vreau cu Criști sau cu eroi s'acopăr
Prăpastia ce cască dinainte-mi
Și nici vre-o opintire vremii noastre
Nu cere să dau cu aroase visuri:

La Opera mare din Paris s'au început repetițiile la noua dramă lirică a compozitorului Georges Hue: „Le Miracle“, în cinci acte. Lucrarea aceasta, căreia dl Mesager îi consacră activitatea, se spune că va fi una din cele mai mari manifestații ale muzicii moderne franceze.

Georges Hue e autorul a încă două mari lucrări muzicale care s'au reprezentat anii trecuți și anume; „Le Roi de Paris“, dramă lirică în trei acte, și „Titanie“, dramă lirică iarăș în trei acte.

Mormântul frumoasei Ilene. Cetim în N. Fr. Pr.: Frumoasa Ilena, împreună cu bărbatul ei cel dintâi, și totodată și al treilea au fost îngropați după moartea lor la Sparta. Așa povestește aceea care știe toate: legenda. Locul de odihnă al părechei conjugale care a avut o viață familiară așa de viitoareasă, se afla pe o colină cu o vedere frumoasă, o jumătate de cias depărtare de oraș, și peste el se ridica templul „Menelaion“ care trecea de loc sfânt la Spartani. Acest Menelaion, a cărui desgropare au încercat-o mulți scrutători, a fost acum descoperit de niște arheologi englezi, și ei ne spun că s'a zidit în secolul al 5-lea și 4-lea n. de Christos din blocuri enorme de piatră. Dar cu toate acestea despre lucrul de căpetenie, despre mormânt nu se știe nimic. Poate că mai târziu se va găsi: scrutătorii aceștia moderni de comori se știe că sunt foarte încăpăținați. Dar chiar și atunci abia se va putea constata că acest mormânt a adăpostit chiar osămintele lui Menelaus și ale frumoasei Ilene; că frumoasa Ilena într'adevăr a existat, după cum acel Homer afirmă, despre care asemenea nu se știe că într'adevăr a existat, care deci nu e martor ocular lipsit de orice dubietate; și dacă ea, a existat a fost de fapt cauza războiului troian, după cum afirmă poetul amintit. Toate acestea nu se vor putea constata și asta e de regretat. Căci, ce frumos ar fi dacă într'o bună zi noi am fi siliți print'r'un document neîndoios, bunăoară un papyrus egip-

tean sau vavilonic, a lăsa ochelarii critice și a privi cu ochi liberi vechile povești. Adecă cu ce drept se afirmă, se scrie și se tipărește, că cel mai renumit dintre toate războaiele a fost foarte verosimil numai un război colonial de tot obicinuit, dar care a durat foarte mult? De bună seamă, numai pentru că noi în erudițiunea noastră exagerată ne simțim obligați a reduce toate la cauze și la efecte, cari mișcă mase mari de popor, bunăoară foamete și sete după averi, și nu cutezăm a atribui popoarelor câte-odată și înclinări romantice. Noi uităm că noi înșine înclinăm foarte des spre romanticism, că șovinismii tuturor popoarelor ar fi și acuma în stare a purta războaie numai pentru glorie, și că împărați și regi au și făcut-o nu de multă vreme. Pentru ce să nu fi fost cu putință că înainte cu 3000 de ani, căpetenii eline să fi chemat la arme oamenii lor, din motivul că nevasta unuia dintre ei a fost răpită de un prinț barbar? Dacă așa ceva ar fi fost imposibil, atunci sigur că bardul orb n'ar fi cutezat să cânte versurile sale pe la curțile regilor, unde doar se știe cum se petrec lucrurile în lume. Publicul lui sigur că suportă ba poate chiar doreă oarecare doză de exagerări și minciuni, dar sigur că pretindea și un dram de adevăr, sau cel puțin de verosimilitate. Cine nu crede că vr'odată s'a născut un războiu din motive de dragoste, acela să deschidă istoria României și va ceti cum la începutul veacului al XVI-lea feciorul și urmașul lui Stefan cel mare, junele Bogdan eră învoit să cedeze craiului leșesc o provincie pentru că să poată primi de soție pe sora lui. Prințesa însă nu se putea decide ca să se mute într'o țară pravoslavnică și din motivul acesta ferventul adorator declară război în cursul căruia pătrunse până la porțile Liovului. Să nu zimbim deci necrezători, dacă cineva ne povestește că frumseța Ilenei a provocat un războiu, care poate tot nu s'a petrecut în stil așa de clasic precum ni se spune în cântece. Și dacă din cauza ei s'a iscat războiul, atunci regina necredincioasă a fost o binefăcătoare a omeniei, căci ea a dat ansă la nașterea unei poeme neperitoare, care a produs din sine multe poeme noi, din generație în generație. Ea într'adevăr a meritat ca să trăiască și poate că știința ne-o va aduce vr'odată iarăș în triumf înapoi, după cum a readus-o la timpul său Menelaus după risipirea Troiei. Nu tot ce sună a poveste, trebuie să fie poveste.

Discursul dlui Dr. V. Lucaciu.

— Rostit la mormântul lui Șaguna. —

*Înalt Prea Sfințite Părinte,
Îlustră Adunare,*

Adânc mișcat stau în fața acestui mausoleu, înaintea acestui monument, pe care o generație plină de cel mai sincer devotament l-a înălțat întru mărirea unui erou, din vremuri nu demult trecute, și carele prin faptele vieții sale și-a asigurat nemurirea.

Toată lumea românească prăsnuește astăzi o sărbătoare, devenită națională prin cuprinsul titlului său: Centenarul nașterii marelui arhieru național Andrei Baron de Șaguna!

Clubul dietal al deputaților români, ca expresiune fidelă a partidului național, și-a ținut de datorință sfântă, să depună prinosul de admirație și de recunoștință. De aceea am venit noi, sub conducerea ven. președinte al partidului național, George Popp de Băsești, ca în armonie cu toată suflarea românească, să împlinim această datorință națională-patriotică.

Aceste monumente, modeste, ne reamintesc vremuri mari și grele, și lupte titanice, ne amintesc porniri și năvăliri dușmănoase, îndreptate asupra unui neam, prigonit de soartă și călcat de toată tirănia vremilor; ne vorbesc de triste împărecheri între frați, precum zice poetul cu accente pătrunzătoare: „Pe voi vă nimiciră a pismei răutate, și oarba neunire la Milcov și Carpați“.

Oh! vremuri triste și îngrozitoare! De ar fi visuri, sau descrieri dictate de paroxisme arzătoare, tot ai rămânea uimit și consternat de atâtea suferințe!

Dar apoi când știi, că toate acestea sunt însăși istoria vieții noastre!

Istorie crudă a fost năvălirea barbarilor, care a stins cultura frumoasă, clasică din Dacia Traiană și Aureliană!

Adevăr istoric este decepțiunea amară după „dexteram dantei, pactum fecerunt“.

Adevăr istoric sunt năvălirile și incursiunile turcilor și ale tătarilor;

Adevăr îngrozitor este domnia „Aprobatorilor și a Compilatelor“, cu toată aplicarea lor barbară;

Înfiorătoare este soarta poporului nostru în fața legăturii cu: „unio trium nationum“.

Dureroasă din cale afară este subjugarea conștiinței religioase a poporului, prin ierarhii străine, cari au venit asupra părinților noștri ca ceata de locuste, și au pustiit agonisita românului, și aproape i-au secat măduva vieții.

Aceste toate sunt valurile năprasnice ale veacurilor trecute, cari nu ne-au lăsat în liniște nici un moment, în viața noastră bisericească și națională; nu aveă bietul român odihnă și adăpost, nici la vatra familiară, nici pe câmpul udat cu sudorile feței sale și nici chiar în biserica sa.

A devenit orfană națiunea română, cum se întrebă poetul:

„Mai este oare în lume
Ființă cum sunt eu,
Un suflet fără de nume,
Uitat de Dumnezeu“.

Și când ai fi gândit, că neamul acesta, răstignit, trebuie să constate că „s'au sfârșit“ cu toate măsurile, ce le poate inventa răutatea și fărădelegea omenească și ca acum are numai să-și plece capul și să-și deie sufletul, — iată că trimite Dumnezeu pe profeții săi cari să deștepte și să apere poporul, ridică bărbați plini de virtute și de putere, ale cărora drepturi de viteji, stânci nebiruite se fac, în cari lovind valurile dușmănoase se frâng și se retrag, spumegând ca de furie și de rușine în abisul lor!

Un profet trimis de Dumnezeu neamului său, un bărbat plin de virtute și de putere, o stâncă neclintită se înalță în sufletele noastre, și din aceste elemente de gândire și de reamintiri se zugrăvește icoana măreață a marelui arhieru și naționalist Andrei Baron de Șaguna.

Doamne, unde să mă întorc, ca să găsesc focul sacru al inspirației din care să vibreze razele strălucite pentru cununa cu care clubul dietal al partidului național român vrea să împodobescă acest monument.

Pentru că, s'au îngreunat peste măsură vremile în cari trăim! Pare că idealurile mari de virtute națională, se departă și locurile lor le cuprind patimi și obiceiuri rele; slugărnicia și decadența vrea să se apropie de spiritul nostru național.

Dar nu! să nu lăsăm, să ne copleșească boala decadenței morale-politice. Greșeli, păcate au fost la toate popoarele, lângă apostoli a fost un Iuda, lângă Leonida îl vedem pe Efilte, lângă Moise pe cei cu vitățile naționale, spre pigmeii venali și ideali, pentru drepturile și libertățile naționale, spre pigmeii venali sau vânduți.

Să nu ne descurajăm. Omenirea se conduce de ideile mari și generoase, și direcția au dat-o pururea bărbații, cari au reprezentat în mod vrednic, prin activitatea lor, aceste idei.

Viața oamenilor mari, providențiali, e ca puterea soarelui de vară: luminează și încălzește deșteaptă la viață și produce roade.

Acest soare luminos dătător de viață, a fost marele arhieru Andrei Baron de Șaguna pe orizontul vieții neamului românesc.

Să ne apropiem cu sufletele noastre de geniul lui mare și vom simți respirarea binefăcătoare ce se revărsă din ființa lui.

Vede, simte și cunoaște starea bisericii și a poporului român. Un geniu însă nu se îndestulește cu constatarea relelor, ci aleargă după mijloacele de vindecare, de îndreptare. Și studiind istoria în mijlocul luptelor și a învălmășelilor seculare din această monarhie, află un punct fix, un reazăm puternic, care ca și steaua polară în astronomie formează perspectiva de orientare pentru toate popoarele.

Află în viața poporului român o notă caracteristică, o însușire prefăcută în putere un fir neîntrerupt de înalte și nestrucate tradițiuni: fidelitatea către înaltul tron, și alipirea neclintită către augusta casă domnitoare Habsburgică!

Inima mare și mintea lui luminată se pun fără preget, fără ezitare, pe această temelie puternică a sentimentului dinastic a poporului român și în această direcțiune conduce și desvoaltă toată activitatea sa bisericească și politico-națională, în decenii lungi până la sfârșitul vieții sale.

Ascultați rugăciunea lui în ziua când se sfințește de episcop (în Aprilie 1846). ... Tu Doamne al puterilor, dă-mi destulă tărie, ca să deștept din somnul cel de moarte pe poporul român din Transilvania*. Și peste câteva zile numai, a trebuit să pună în cumpănă toată virtutea sa de bărbat de stat, de arhieru al bisericeii, de apostol deșteptător al națiunii asuprite.

A sunat glasul vremilor mari! Românii se adună în Blaj și în acele zile istorice, vedem în mijlocul turmei cuvântătoare pre păstorii conștiințioși și rezoluți, punându-și sufletele pentru oile lor.

3 și 5 Mai 1848 sunt centrul acelor zile mari, și noi îl vedem pe Șaguna, împreună cu colegul său, arhierul din Blaj, braț de braț plimbându-se în mijlocul poporului, propovăduind cuvântul de frățietate adevărată între fiii aceluiaș neam. „Iată cum suntem noi, frații în Christos, așa trebuie să fiți și voi frați adevărați“. Și această sublimă idee de frăție și de solidaritate între fii națiunii, de care au fost inspirați și toți ceilalți antiluptători de vecinică glorioasă amintire, Bărnut, Bariț, Iăncu, Balint, etc. au avut de rezultat îmbucurător, nu numai manifestațiunile grandioase ale spiritului național deșteptat la viață, ci s'a produs acele roduri binecuvântate: asigurarea ființei și a cultului noastre naționale.

Și ce mândrie și indestulare sufletească este pentru noi, când vedem, că în enunțările lor înțelepte, pentru biserică și pentru neam chiar geniul națiunii s'a destăinuit, și astăzi, precum și în viitor, numai pe acele baze tari și drepte stă toată chestia națională, și lupta pentru revendicările naționale, numai în direcțiunea indicată de ei, se poate duce înainte. Și noi, următorii modești și puțini ai acestor mari înaintași, așa credem, că aducem cel mai prețios omagiu memoriei lor, când afirmăm cu toată convingerea, că suntem întru toate credincioși marilor tradițiuni, pe cari le-am mostenit dela dânsii, ținând pururea înaintea ochilor credința către tron, iubirea de patrie și frățietatea între popoare, în spiritul egalei îndreptări politice.

Și ce au fost lucrările lui în comitetul național, ce au fost adresele și memorandele către domnitor, reprezentațiunile pela guberniile Transilvaniei, călătoriile la Viena, la Olmütz, la Innsbruck? Toate aceste fapte sunt câte o pagină glorioasă din istoria noastră națională, căci în ele se reoglindează pas de pas fidelitatea nefățărită a poporului român, către augusta Casă domnitoare, precum și năzuința înțeleaptă de a lucra spre binele și înflorirea patriei, prin indestularea justelor extensiuni ale popoarelor, în deosebi a poporului român.

Și ce să zicem de înființarea tipografiei, de înființarea „Telegrafului român“, de reforma seminarului, de regularea gimnaziilor din Brașov și Arad, de tipărirea și răspândirea cărților științifice și populare? Toate faptele aceste mărețe i-au adus laudă și admirație chiar și dela străini, așa de ex.: eruditul Rannicher, în anii 50 îl numește de Moise al Românilor, care cu toiagul său magic lovind în stâncă, a făcut să curgă apele dulci de învățătură și de cultură pentru poporul însetat!

Dar ce să zicem de grandioasa lui lucrare, de emanciparea bisericeii ortodoxe românești de sub influința ierarhiilor străine?

Această singură operă ar fi fost destul, să-i asigure loc de frunte în panteonul națiunii române!

Ca o nouă și neperitoare podoabă a cununei sale de merite se arată înființarea „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“.

Cine știe, că națiunea trăește prin limba sa, că legea, obiceiurile ființa națională, prin limbă se declară ca poziție, cultura, știința, prin limbă se manifestă în viața națiunii, că limba națională este ca și un termometru, pentru cultura unui popor, — va ști aprecia și ce este „Asociațiunea“, pentru noi Românii din Ungaria și Transilvania.

Și ca o cunună splendidă a lucrărilor sale pentru biserică și neam, se arată opera măreață a constituțiunii bisericeii ortodoxe române prin codicele numit „Statut organic“. Aceasta este cetatea, prin care a voit să fie apărută neatâr-narea bisericeii române ortodoxe, ca ea, prin puterile sale înăscute să poată trăi și să se poată desvoltă, și prin ea să fie apărută de orice ingerință străină, păgubitoare intereselor bisericeii și a poporului credincios.

Fericitul în Domnul poate să stea cu fruntea senină înaintea neamului său, și să-l întrebe: oare ce este, ce n'am făcut pentru tine? Sufletul și viața mea, pentru tine, pentru fericirea ta am jertfit.

Această seninătate a conștiinței marelui politician nu e o frază numai, și nu e un sentiment afectat, este un fenomen strălucit adevărat prin graiul competent al autorității supreme în stat, a monarhului. Când Majestatea Sa i-a conferit marele ordin Leopoldin, în prea înalta diplomă ne spune că în persoana lui distinge fidelitatea „națiunii române“, care între toate purtările s'a arătat un razim credincios înaltului Tron.

Un singur lucru am cerut și cer dela voi: să ascultați de povețele mele, să-mi urmați pilda mea, să vă țineți de legile, ce le-am statorit și le-am organizat pentru voi.

Ascultatu-m'ați?

Iată întrebarea mare și grea, care se desleagă acum din acest moment, cuprinde sufletele și inimile tuturor, și ne silește să răspundem la ea, dacă nu pe față, în taina conștiinței sufletului!

Nu-i vreme, nici loc de imputări, ci e momentul sărbătoreț de-a ne plecă înainte memoriei acestui geniu mare și a mărturisii, că cu vremea ce înaintează, mai măreț și mai strălucit se arată înaintea ochilor noștri sufletești, și de aceea tot mai tare ni se impune datorința de a asculta de învățăturile mărețe, ce izvorăsc din istoria vieții lui.

Mai ales noi, când aducem cununa omagiului nostru, memoriei marelui Andreiu, îi jurăm ascultare fiască în iubirea dulcii noastre națiuni, și că în luptele mari pentru revendicarea drepturilor noastre naționale, vom purta pururea linia de conduită politică, inspirată de dinasticismul tradițional al națiunii române, și că în mijlocul tuturor intrigilor, a seducerilor și a denunțărilor, vom fi element de ordine de pace, și de civilizațiune, vrednici de încrederea Tronului și a Dinastiei și a tuturor factorilor, cari voiesc serios binele și înaintarea patriei comune.

Nu cunoaștem deosebire de clasă, mireni sau clerici, intelectuali sau țărani, — nu ne desbină confesiunea, ci uniți în cugete și în simțiri, iubindu-ne legea românească și neamul, și limba străbunilor noștri, vom lupta pe toate terenurile, jertfindu-ne chiar viața, pentru fericirea și mărirea națiunii, a patriei, a tronului!

Eternă, și binecuvântată să fie memoria marelui arhieru român Andreiu Baron de Șaguna.

CRONICA EXTERNĂ.

Eră nouă în Anglittera. De săptămâni de zile presa englezească nu se ocupă decât de noul ministru de finanțe George Lloyd care prin planurile sale radicale începe o reorganizare a vieții economice din Anglittera.

Zilele trecute, acest ministru a rostit un discurs pentru care, dacă l-am fi rostit sau scris noi aici în Ungaria, am fi ajuns înaintea tribunalului pentru... agitație.

Iată ce a spus acest ministru:

„Poporul întreabă: de ce 500 de oameni ca toți oamenii (lorzii) să poată răsturna judecata a milioane de oameni cari produc bogățiile? Cine a făcut din 10 mii de oameni proprietarii pământului, pe când restul locuitorilor nu pot călca pe pământul țării în care s'au născut?

Cine e răspunzător de un sistem, după care un om își petrece toată viața într'o muncă consumătoare, pentru a-și câștiga o existență nesigură, ca la sfârșitul vieții sale, dacă pretinde optzeci de bani pe zi (pensie), să nu-i poată obține decât printr'o revoluțiune, pe când un alt om, un trăntor, are pe zi un venit mai mare decât vecinul său sărac pe an?

Răspunsul la aceste întrebări, e plin de primejdii pentru starea de lucruri reprezentată de lorzi, e însă plin de rare și înviorătoare roade pentru buzele uscate ale mulțimii, care merge pe drumul plin de praf, dar pe un drum care duce dela întunecet la lumină...“

Europa contra Spaniei. Intreaga lume civilizată dă expresie celei mai adânci indignări împotriva Spaniei și a guvernului ei, care a lăsat ca un savant și mare binefăcător al poporului sărac să fie condamnat la moarte și executat.

Francisco Ferrer, un bogat editor din Barcelona, republican care a jertfit sume însemnate pentru propaganda politică și o avere mare pentru scopuri culturale, fiind el întemeietorul școlii libere — a fost acuzat că el e urzitorul răscoalei sângeroase — de acum câteva luni — din Barcelona.

Înainte de toate, dăm câteva amănunte asupra procesului pornit împotriva lui.

Actul de acuzare împotriva lui Ferrer începe prin a menționa registrul de note găsit la villa „Germinal“ a lui Ferrer, în care acesta notă toate faptele documentare ce i-se păreau demne de interes din punctul de vedere al istoriei contemporane. Sunt acolo scrisori semnate Lerroux, Nakena, Estebanez, Bucu și alte nume de republicani cunoscuți. Apoi se înregistrează declarația șefului suprem al poliției, a locotenentului colonelului al jandarmeriei, a primarului Barcelonei și a generalului Brapdreis, cari văd toți în Ferrer pe organizatorul turburărilor din Catalonia. Actul a căutat să stabilească că Ferrer eră în legături directe și statornice cu revoluționarii și vorbește pe larg asupra relațiilor sale cu Matteo Morral, presupusul atentator contra regelui. Un martor, anume Domenech a declarat la instrucție că a auzit pe Ferrer zicând: „Dacă trebuie, vom face ca în Rusia“.

Ferrer declară că dela procesul Morral a observat că eră urmărit de poliție pas cu pas. Negreșit a făcut tot ce a putut pentru a încerca pe agenți, ceea ce i-a întărit în contra lui.

A povestit tot ce a făcut în ziua de 26, și a tăgăduit cu putere că ar fi luat parte la vre-un act revoluționar. Nu e afiliat cu nici un partid politic și se ocupă numai cu învățământul și cu îmbunătățirea școlilor. Crede că mișcarea revoluționară a fost spontană.

Desigur că incendiile au fost puse într'o clipă de nebunie momentană a mulțimii, zice Ferrer. A mai spus cât a suferit în vremea cât a stat ascuns, din pricină că nu putea răspunde la atacurile unei părți din presă. A vrut să se

arate când a văzut că e învinuit că conduce mișcarea, dar i-a fost teamă să nu fie arestat de soldați.

Crede că tot ce se întâmplă e opera adversarilor săi, cari vor să-i distrugă casa de editură, după cum i-au distrus mai demult școala.

Acuza e întemeiată pe declarațiile unor martori excepționabili din toate punctele de vedere și pe niște circulări revoluționare găsite la Ferrer.

Apărătorul, căpitanul de geniu Francesco Galceran, ia cuvântul în numele lui Ferrer. El a spus că vede întrunite la acest proces tot felul de uri și elementele reacționare anonime, puse în lucrare de clasa conservatoare.

Apărătorul spune că ar fi nedrept ca acuzarea să se servească în acest proces de aceleași fapte pentru cari acuzatul a fost absolvit în alt proces. Mai spune că ține la dispoziția tribunalului scrisori dela persoane serioase, cari dovedesc că Ferrer e incapabil să comită acte de violență.

Președintele, întrebând pe Ferrer dacă mai are ceva de spus, acesta spuse că ar trebui judecat după ultimele evenimente, fără să se cerceteze ce a făcut când era om politic, în veacul trecut. A adăugat apoi: „N'am făcut decât să răspândesc instrucțiunea, educația și civilizația“.

Judecătorii consiliului de război se retrag pentruca după o deliberare de 5 ore să anunțe că Ferrer e condamnat la moarte.

Vestea despre acest proces și sentința draconică a străbătut în toată lumea, stârnind indignare vie. Mai era o nădejde: Regele îl va grația. Dar și nădejdea aceasta a fost zadarnică. Regele a confirmat sentința. Redactorii tuturor ziarelor din Londra au adresat o telegramă către regele Spaniei, rugându-l să nu confirme sentința.

„Ferrer a jertfit o avere pentru instrucțiunea poporului și a luptat numai pentru liberarea semenilor săi. În revoluția din Barcelona dansul n'a avut nici o parte. În numele echității și al umanității, solicităm dar Majestății Voastre grațierea lui Ferrer. Execuția sentinței de moarte ar pune pe fruntea Spaniei o pată în veci neștersă“.

Inzadar. Ferrer a fost împușcat la 13 Oct. n., dimineața la orele 9 în castelul din Montjuich, lângă Barcelona. Cu o zi înainte, fusese închis într-o biserică. Ferrer a cerut să vorbească cu avocatul său care a venit lângă el câteva ceasuri înainte execuției. Ferrer și-a păstrat în tot timpul cea mai perfectă seninătate, numai când vorbea cu apărătorul său deodată s'a arătat a fi foarte mișcat. Măsuri de ordine au fost luate împrejurul fortului Montjuich, unde se găseau cam la 50 persoane, dar nu s'a produs nici o manifestație.

Un pichet de infanterie a fost însărcinat cu execuția. Ferrer era însoțit de doi călugări, cu toate că refuzase serviciile lor și refuzase de-asemena să se împărtășească. Ferrer a fost împușcat în picioare cu ochii legați. Soldații însărcinați cu execuția au fost trași la sorti; generalul de geniu Cserin comandă trupele compuse din garnizoana fortăreței. Ferrer și-a făcut testamentul în fața decanului notarilor; nu se știe cum e conceput.

Execuțarea lui Ferrer a provocat o agitație și indignare generală. În Italia, Franța, Anglia, Germania, pretutindeni au avut loc demonstrații și întruniri de protestare împotriva acestui omor... legal. În toate orașele, ambasadere și consulatele spaniole sunt păzite de trupe sau polițiști, pentru a împiedeca de-a fi atacate de demonstranți.

Opinia publică s'a pronunțat unanim împotriva acestei sentințe care va avea urmări de neprevăzut pentru regatul Spaniei și Regele său.

Doauă lumânări.*)

Bate vântul de pune om jos și nori de pulbere se ridică până în slava cerului. Pe alături cu șoseaua vin ghemuite două femei. Amândouă sunt imbrobodite negru și infofolite, nu li-se vede decât vârful nasului. Când intrară în sat, deteră de adăpost, și parcă se mai ostol, vijălia. Femeia adusă de mijloc puse legătura jos și își mai infipse ciumbra la tâmple; cealaltă, mută copilul pe mâna stângă și-l desveli la ochi.

— Da de unde vii Floareo pe vremea asta cu copilul?

— Uite păcatele mele, mamă Stefană, fusei la baba Balașa de-i aruncă de sperietură și îi vârsă și costoru; de câteva nopți nu dă ochii în gene! Și i-se arată că e speriat de o vită.

— Apoi așa e unde sunt copii! Necazurile se țin ca scaiu de oae.

— Nustiu ce se mai zic mamă Stefană! Până îi crești și copiii ăștea îi scot peri albi! Barem să-i vedem în rândul lumii, ș'apoi cum cum le-o fi scris... Și suntem înglodate, până mai alaltăeri ne ținū munca pe câmp. Fi-mea barem nu-și mai știe capul; azi leagă și ea gura la o velință că, să fie cu noroc, — i-a venit și ei ciasul. Mi-o cere un creștin mamă Stefano!

O cere al lui Crăciun. De! eu știu ce să fac! Cum i-o fi norocul ei acum! Eu îi știu oameni buni, cu muncuța în câmp, cu car, cu rost; oameni așezați și de treabă!...

— De buni n'ai ce să zici Floareo! Pănea lui Dumnezeu!

Ștefana mai schimbă legătura în mâna cealaltă.

— O să nemerească bine! Fata e vrednicuță și cuminte, băiatu tot așa și au să facă treabă!..

— De vrednică și ascultătoare, n'am ce să zic mamă Stefană! Uite țe fată mare și ea n'a eșit din vorbele mele!

— Când e copilul ascultător, fă Floareo, tot pentru binele lui e, că nici un părinte nu-i vrea răul!

— Păi nu știi mamă Stefană că bătuse din picior și jandarul ăla dela primărie! A trimis de câteva ori vorbe! Când a auzit fata, îi era rușine să mai ese la fete, că se făcea de răs. Și nici mie nu-mi plăcea. Ala să-și ia fată de sama lui, și fie-mea să-și ia și ea de potrivea ei, muncitor! Nu mâine, poimâne să-și audă vorbe c'asa și încolo! Și apoi al lui Crăciun e de aci din sat, nu se înștrăinează fata cine știe pe unde! E aproape, o palmă de loc, când oi pune capul jos are cine să-mi dea și mie o cană cu apă. Dar jandarul ăla venit de ieri, alaltăeri, cine îl știe ce fel de om e! Azi aici și mâine te miri unde îi luminează ochii!

— A cumnată-mii trăgea a coconie și uite acum îi ține lumina!

— Aoleo! că deschiseși vorba mamă Stefano, par'că se măritase soro!

— S'a măritat!... nu s'ar mai fi măritat!. Mă-sa să-i poarte păcatele că ea a mâncat o friptă!

Floarea mută copilul pe mâna cealaltă și își săltă șortul în brau.

Nu luase soro pe notarul dela primărie!

P'ăla îl luase, că așa i-a plăcut cumnată-mii, să nu ia muncitor, că nu vrea ea ca fata ei so' ardă soarele și s'o bată vântul! Ba o împoțonase și o învățase să umble cu capul gol și cu părul răsucit în creștet. Când ieșea la horă, mai era vre-o fată ca ea, cu rochie strămtă de țipa și cu ainuță jupuită la gât ca cucoana Logofătului?! Păi aleia îi stă, că așa îi e ei dat, dar ea e fată de om sărac, muncește azi ca să mănânce mâine! Ba a avut parte cu bietu fra-

* Din volumul de nuvele „Păcate vechi“ ce va apărea în curând în editura Alcalay „Biblioteca pentru toți“ București.

temeu, că de bun ce este, e prost, muncește până ce dă pe brânci ca să le aducă lor două lenevoase, — se usucă earba unde calcă, — stau toată vara lungite la umbra salcâmului!

Și nepoată-mea nu se ducea să muncească cu zioa s'o pici cu ciară, că de, era cocoană! Și ea nu ta decât om învățat să știe condei! Doar să stea și să-i vie toate deagata! Ei cine n'ar vrea așa! Dar de!... Și încep să tușească.

Au ajuns în mijlocul satului femeile. Vântul tot suflă și din când în când ridică moto-toale de pae în sus, iar pe șosea tot mai fuge câte un sul de pulbere. Soarele dă să scapete și de după norii cu tivu arămiu țînesc scantei. Floarea mai săltă copilul în brațe și oftă și ea.

— Năcazu cine să-l tragă, mamă Ștefano!... Trup de om!

Poate așa i-o fi fost ursita ei!

— Fă Floareo! nu știi că este o vorbă — că norocul mai este cum și-l face și omul! Dacă i-am spus și eu cumnată-mii că să deschidă ochii și iar să-i deschidă, și ar fi bine ca fata să ia un creștin de aci din sat, de seama ei, că de, e sărmană, — nu e vorba că se cam deochiase în urmă, cine o luă pe ea, doar să stea toată ziua și să se lichinească!... Așa... când a auzit măsă s'a făcut foc, mi-am căpătat beleaua, că nimeni nu e stăpân pe ea și n'are nimeni treabă cu fata ei! Dacă am văzut așa am tăcut; i-am spus și eu să-i ajute Dumnezeu bine... și nici n'am mai căscat gura! L'a luat pe notaru ăla dela primărie, pripășit aci, de ieri alaltăeri, că așa o învățase măsă!... Și cum spun l'a băgat în casă. A stat vre-o trei luni la ele și i-s'a urit, a spus că nu poate să mai stea el acolo! Și s'a mutat cu nevasta la târg, a luat o casă cu chirie! După vre-o lună așa aud că l'a dat afară dela primărie, lipsea cu zilele!... Mai trece nu știu ce mai trece și aud iarăș că n'a mai dat pe acasă câteva zile. L'a așteptat nevasta două săptămâni încheiate, dar' nici gând de venit, el își luase tălpășița cine știe unde, să înșele alta, par'că asta a fost întâia! Apoi s'a dus cumnată-mea într'o dimineață și s'a imprumutat de a plătit chiria, că așa o lăsase, ba i-a tocat și ce bruma lucruri avea; și a adus-o acasă. Și de atunci, ba de gura lumii, ba de alta, a căzut fata la pat și căzută e și azi, uite implinește anu în postul Crăciunului!... Și e rău... e rău de tot, s'o vezi n'o mai cunoști, a ajuns ca o luminare, nu știu de o apucă sfânta zi de mâine!... Și bătrâna își făcu cruce și oftă.

A scăpătat soarele. Deasupra satului pe deal, se aud scârțaituri de care și turme de oi coboară în urma berbecului. Ici, colea, ies fumuri pe coș, iar pe vatră duduie vălvoarea. Vântul a mai înconținut și din susul satului, cam de sub coastă, vine la vale, pierdut de tot, un jalet de femeie. La biserică a început să bată clopotul, a doua zi e Vinerea Mare, și jaletul nu se mai aude. Pe uliță când și când trece câte un om zorind din urmă juncanii, iar la fântână tot mai scârțâie cumpăna și ciutura se leagănă deasupra ghizdurilor. A tăcut clopotul și vântul a stat și el. Mama Ștefana se oprî și plecă urechea spre coastă.

— Ia ascultă Floareo! Mi-se pare mie! Par'că se jelește cineva!...

Floarea trase și ea cu urechia. Acum se deslușește bine, e glas de femeie, se jelește!

— Nu-ți spusei eu!... E gura cumnată-mei!... Tot n'o scapă sfânta zi mare de mâine!...

Mama Ștefana își șterse ochii cu mâneca zăbunului și la răspântii tăie drumul printre șanțuri, iar Floarea urmă înainte tot ascultând încotro venea jaletul.

* * *
Sub coastă, aproape la marginea satului, e o căsuță mică, spoită cu alb. De acolo se aude din când în când țipete. Înăuntru, pe un pătut învelit cu alb, trage să moară o bolnavă ca de

